Marafkó László

Az eltűnt Jövendők nyomában

Az iparváros Győr irodalmi élete a XX. század közepe táján meglehetősen mostoha volt. Ezért is kecsegtetett reményekkel az, hogy 1956 őszén (címoldalon jelezve szeptemberben, valójában októberben) megjelenhetett a Jövendő c. folyóirat (alcímében: Irodalom – Művészet – Tudomány) első száma.

Az engedélyezésre beadott példánya a birtokomban van. Évtizedekkel később, néha budapesti bolhapiacokon bogarászva a véletlennek köszönhettem a „leletet". A borítón Győr–Sopron Megye Tanácsa V. B. igazgatási osztálya 1956. X. 6-i dátumú pecsétével, az osztályvezető, bizonyos Kisfaludyné aláírásával (szocialista „nihil obstat") engedélyezte 500 példányban a periodika terjesztését (felelős kiadó: Dávid Lajos). A bevezető pártbizottsági „útravaló" után Szabó Pál, aki akkoriban megint Biharugrán élt, köszöntötte a győri írókat s a lapot. Aztán folytatás helyett a forradalom eseményei és következményei mást diktáltak. Győrött október végén megalakult a Dunántúli Nemzeti Tanács. Az elfojtott szabadságküzdelem után, a megtorlás során az első szám szerzői közül a színházi rendező Földes Gábort az eseményekben való részvételéért halálra ítélték s kivégezték. Több író sorsát megroppantotta a meghurcoltatás, a publikálási tilalom. Némelyikét pedig a „jelentésíróvá" kényszerítés. Erről levéltári kutatások alapján a költő Borbély János írt tanulmányt.

Az újságformátumú, de havilapnak szánt másik Jövendő első száma 1961 januárjában jelent meg a megyei KISZ-bizottság égisze alatt (az interneten elérhető szócikkek némelyike téves adatot /1958/ közöl az indulásról). A politikai klíma ismeretében talányos, hogy az új lap címe milyen megfontolásból (vagy véletlenül?) lett azonos a fél évtizeddel korábbi folyóiratéval. Mert az említett politikai felügyelet és a tartalmi szándék eleve megkérdőjelezi, hogy egy irodalmi orgánum folytatásának szánták volna. Egyébként az a pályakezdő gárda, amely közreműködött az új lapnál, nem tudott a füzet formátumú periodika 56-os debütálásáról, az összejöveteleken ilyen hivatkozás sosem hangzott el.

Az induló lap felelős szerkesztője Hegedűs András, a Győri Felsőfokú Tanítóképző tanára volt. A „Tanár úr" emléke bennem mindmáig e hivatás hiteles megtestesítőjeként él. Nem a város szülötte volt, de könyvet írt Győr irodalmi múltjáról, és számos munkája szólt klasszikus íróink pedagógusi munkásságáról, továbbá a gyermek- és ifjúsági irodalomról.

Az akkori viszonyokat ismerve politikai megbízhatóság nélkül a kinevezése nem történhetett volna meg, de kikövetkeztethető, hogy ha nem egy funkcionáriust bíztak meg a feladattal, akkor talán nem szűkkeblű, csak mozgalmár orgánumot akartak elindítani. Ezt az is tanúsítja, hogy rendszeresen közölt irodalmat is, többnyire az általa létrehozott körhöz tartozó és a megyében élő fiatal alkotók munkáit. A Jedlik Ányos Gépipari Technikum harmadikos tanulója voltam, s már nem emlékszem, miként értesültem a készülődésről, de verseket író ifjúként jelen voltam az előző év vége felé megtartott találkozásokon, amelyek aztán rendszeressé váltak. Ugyanis a pár évvel előbb felavatott új Rába mozi saroképületének Árpád úti szárnyában lakások is voltak (így a tanár úré is), az Aradi vértanúk utcai szárnyban pedig működött egy presszó, ahol – némileg imitálva a híres irodalmi kávéházakat – szerkesztőnk vendégeiként találkozgattunk a számokat tervezgetve, vagy írásainkról szót ejtve. Legtöbben a nálam némileg idősebb tanítóképzősök voltak, akiktől hallottam a tanár úr élményszámba menő előadásairól a tanítóképzőben. Közülük néhányan évekkel végzésük után is publikáltak irodalmi folyóiratokban, szaklapokban, de nagy részük a pedagógusi hivatásánál maradt.

A tanár úr becsülte a verseimet, az első számban címoldalon hozta egyiket, egy másikat belül. Később is rendszeresen közölt, időnként kisebb cikkeket, tudósításokat is. Jómagam 1962-ben megnyertem a megyei, ún. felszabadulási irodalmi pályázat verskategóriáját (sietek megjegyezni: a díjazott mű egy szerelmes vers volt). Ez – a pályázat értékelésével egyetemben – megjelent a megyei lapban, a Kisalföldben. A tanár úr arra is biztatott, hogy rá hivatkozva keressem meg verseimmel a szintén 1961-ben indult Új Írásnál személyes ismerősét, Váci Mihályt. Ez a találkozás majd egyetemistaként következik el.

A gépipari technikum – apai kényszer miatt – nekem kitérő volt. Így végzésemkor, 1962-ben – titkolt írói ambíciókkal – a pesti bölcsészkarra jelentkeztem, ahova felvettek. Közben a Jövendőben – Ízes (eredetileg: Iselstöger) Mihály cikkével – vita indult a fiatalság erkölcsi világáról, gondolkodásáról, jövőjéről. A vitaindító az egyik versemből is idézett. Majd Tolvajok címmel az 1962. novemberi számban megjelent egy költeményem, amelynek egyik versszaka egy telefonos íróasztalnál ülő alakot korhol, mert megkurtítja a köztulajdont. A szembeállításra épülő „művet" – önkritikusan – már akkor is inkább egy publicisztikus versnek éreztem. Erre reagálva az 1963 januári szám közölte (nyilván felsőbb rendelkezésre) a Soproni Ruhagyár KISZ-titkárának dörgedelmes levelét. Idézve: „Nem lehet egyetérteni azzal, ha valaki ilyen dolgokban – enyhén szólva

– kétértelműen értelmezhető verset ír, még kevésbé azzal, hogy ilyen vers a KISZ megyei lapjában megjelenik, még helykitöltés céljából is."

Ekkor már Budapesten voltam bölcsész, s válaszomban, a funkcionárius utolsó, sértő félmondata ellenére higgadtan elemeztem inkriminált soraimat. Közben biztos voltam abban, amit évtizedekkel később így fogalmaztam meg: „Sejthető volt, hogy nem a Jövendő lesz a jövendő meghódításának fóruma."

A Jövendő hívei hamarosan a soproniakkal is kibővültek, akik a Jövendő Köre névvel alkottak csoportot. Egyik aktív tagjuk a már említett Ízes Mihály volt, aki aztán 1971-ben szerepelt A magunk kenyerén című antológiában, később jelentős életművet felmutató költők társaságában. Rendszeresen publikált irodalmi folyóiratokban, lapokban. Korai, tragikus halála egy felfelé ívelő pályát tört félbe. A közelmúltban Sopronban emléktáblával jelölték meg a Jövendő Köre egykori találkozóhelyét, amely később a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumának otthona lett.

Akkoriban a vidékről induló fiatal költők „publikációs útja" jellemzően a megyei lap általi közlésen keresztül vezetett az irodalmi folyóiratokig. Ha a lakhely körzetében volt regionális folyóirat, az abban megjelenés után következtek az ún. országos orgánumok (Új Írás, Kortárs, Élet és Irodalom). Számos, később megismert, vidékről indult pályatárs ugyanilyen „fokozatokat" vázolt fel a komolyabb fórumok „bevételéről". A nyugat-dunántúli régióban önálló irodalmi folyóirat nem létezett. Több megye közreműködésével 1963-ban született meg az Életünk c. antológiasorozat, amely később folyóirattá lett. Benne is több versem, később pedig novellám, kritikám, riportom is megjelent.

A hatvanas évek végén az Életünk addigi, társadalmi munkában dolgozó Győr–Sopron megyei szerkesztőjét, a költő Kulcsár Jánost munkahelyéről Szombathelyre, a Vas megyei napilaphoz hívták főmunkatársnak. Egyben az Életünk főszerkesztői tisztét is betöltötte, utóbbit nem főállásban.

Egy szellemi kör tartósan inspiráló hatását a benne részt vevők későbbi pályája is hitelesíti. Jól emlékszem a Jövendő eszmecseréire mindig együtt érkező Szombathelyi László–Drozdik Orsolya „párosra". Jobbára az utóbbi rajzait közölte a lap. Szombathelyi markáns véleményeivel tűnt ki a viták során. Csak évtizedek múltán értesültem politikai nézetei miatt kényszerű kitérőkkel teli pályájáról. Utolsó életszakaszában került vissza Győrbe, de a pártállam alatti ellenzékisége, valamint börtönben töltött idején megrendült egészsége miatt bekövetkezett korai halálával szobrászi pályája nem teljesedhetett ki. Minderről Drozdik Orsi (Orshi Drozdik) írt egy internetes fórumon. Ő a

Képzőművészeti Főiskola elvégzése után, külföldön töltött évtizedekkel s nemzetközi visszhangú kiállításaival a posztkonceptuális művészet ismert képviselője lett, aki volt főiskoláján is évekig oktatott.

Álláskeresésem 1967-es kálváriája bonyolult előzményekre visszavezető, szerteágazó történet. Nekem vesszőfutásszámba ment a számos sikertelen próbálkozás, míg végül a Rába Vagon- és Gépgyárban (ahol nyaranta diákként különböző fizikai munkákat végeztem) kaptam állást. A kedves, befogadó légkör ellenére a műszaki dokumentátori munka nem felelt meg sem a diplomámnak, sem a szándékaimnak. Ezért nem egészen fél év múltán, 1967 legvégén egy reményteli állásért Pécsre költöztem. Attól kezdve főleg a Jelenkorban publikáltam, amelyhez egy idő után szerződéses viszony is fűzött.

Évtizedekkel később egy irodalomtörténeti tanulmány a Győrött fiatalokból létrejött Kassák Kollégiummal említett együtt, ám ez megalapozatlan. A kör megalakulásakor már rég nem éltem a városban, kapcsolatom nem volt a tagjaival, még ha Győr–Sopron megyei antológiákban a szerkesztők jóvoltából szerzőtársak is lettünk némelyikükkel. Később a Pécsi Tanárképző Főiskolára hallgatóként érkező győri Meliorisz Béla verseit szívesen támogattam a Jelenkornál.

A Jövendő későbbi működéséről, majd megszűnéséről nincsenek első kézből származó információim. Hegedűs tanár úr 1965-ben elköltözött a városból, hároméves bajai „átmenet” után a Szegedi Tanárképző Főiskola tanszékvezetője, majd főigazgatója lett. Férfikora teljében ragadta el a halál.